

İklim krizine yanıt vermenin alternatif yolları ve Dünya Hava Durumu Ağı

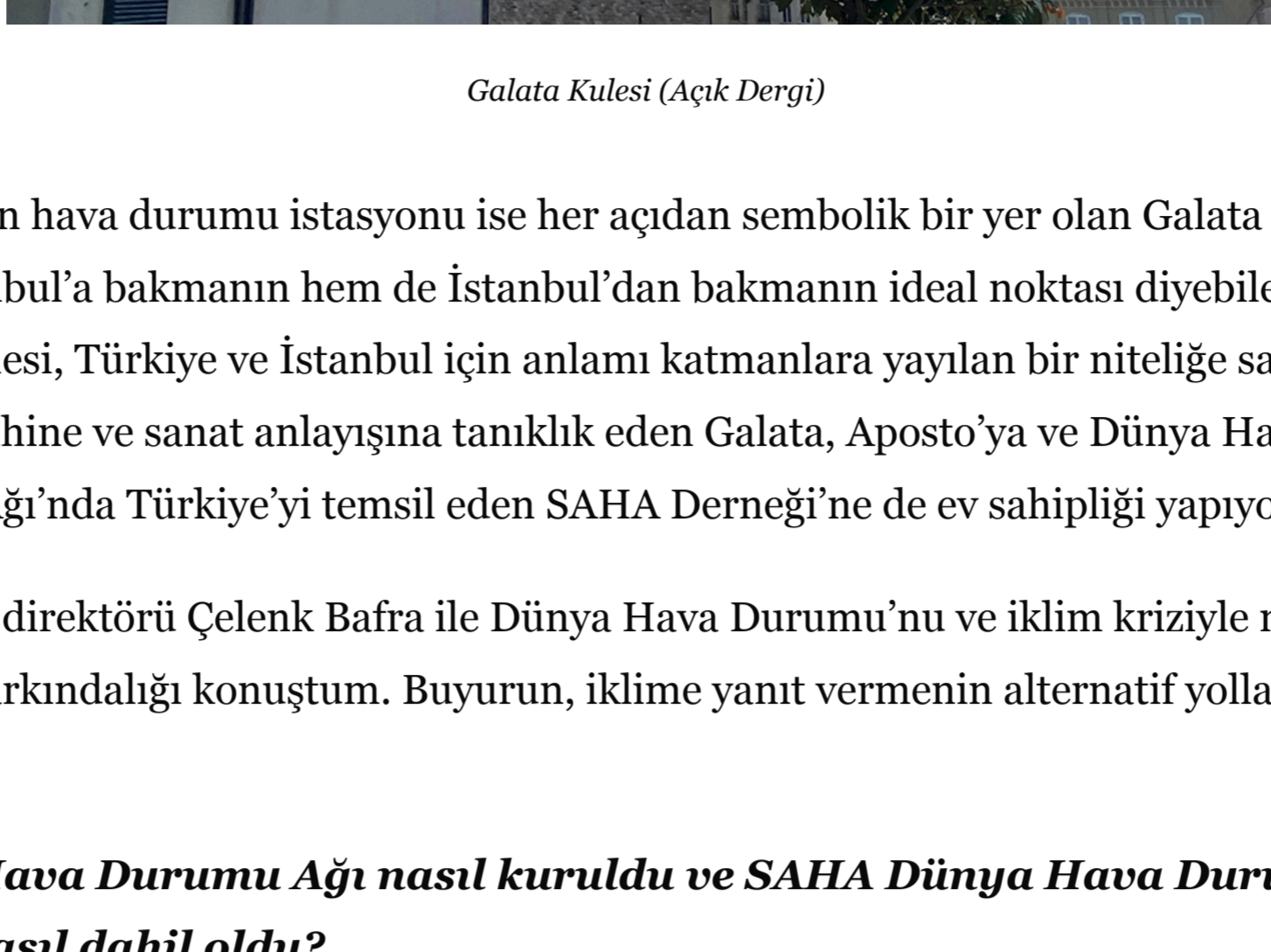
"Sanatçılar olarak biz şimdiye kadar sorulmayan ya da sorulduğu halde hasırlı edilen, cevapsız bırakılan, çözümsüz bırakılan sorular da yeniden gündeme getirmeliyiz. Yani "Hangi sorular sormalıyız?" sorusu sanatçının soracağı ilk soru bu anlamda."

DH Dilara H. Kaya 28 Ağustos 2022

Apostro Gündem Odak: Artın Sıcaklıklar

İklim krizi artık neredeyse herkesin kabul ettiği bir gerçek. Bilim insanları, kanun yapıtlar, karbon ayak izleri birbirleriyle kıyaslanamayacak derecede farklı olan kurumlar ve kimselerin öyle ya da böyle görüş üzerine düşünci yaptığınma ikna olduğu bir sorun var karşımızda. Ezberlenmiş klişeleri hep bir ağızdan tekrar etmek; kişileri, kurumları ve hükümetleri ölecek büyüdüğü tehlikesi artan bir eylemsizlik ve köyslemsizliyi ıttır. Bu konfor alanından çıkma cesaretine ise alternatif bakışlarda ve sanatın sormaktan bıkmadığı sorularda rastlıyoruz. **Dünya Hava Durumu Ağı** (*World Weather Network*) bunun harika bir örneği.

Dünya Hava Durumu Ağı, farklı ülkelerden çeşitli sanat kuruluşlarının iklim krizine dikkat çekmek için oluşturduğu bir ađ. Dünyanın dört bir yanından 28 sembolik hava istasyonunun oluşturduğu bu ađ kapsamında sanatçılar, yazarlar, topluluklar; buldukları hava istasyonundan yerel hava durumuyla ilgili gözlemlerini, düşüncelerini, fotoğraflarını, sanat eserlerini paylaşıyorlar. Alıştığımız örneklerin aksine odasını sadece Batı'yla sınırlandırmayan, muhtelif coğrafyalardan ilham alan bir oluşum bu. Çöl, okyanus, tarım arazisi, yağmur ormanı gibi bölgelerden de gözlem yapan Dünya Hava Durumu Ağı, istasyonlarını metropollerle sınırlandırmıyor.

Galata Kulesi (Açık Dergi)

Türkiye'nin hava durumu istasyonu ise her çağdan sembolik bir yer olan Galata Kulesi. Hem İstanbul'a bakmanın hem de İstanbul'dan bakmanın ideal noktası diyebileceğimiz Galata Kulesi, Türkiye ve İstanbul için anlamlı katmanlara yayılan bir niteliğe sahip. Bir kentin tarihine ve sanat anlayışına tanıklık eden Galata, Aposto'ya ve Dünya Hava Durumu Ağı'nda Türkiye'yi temsil eden SAHA Derneği'ne de ev sahipliği yapıyor.

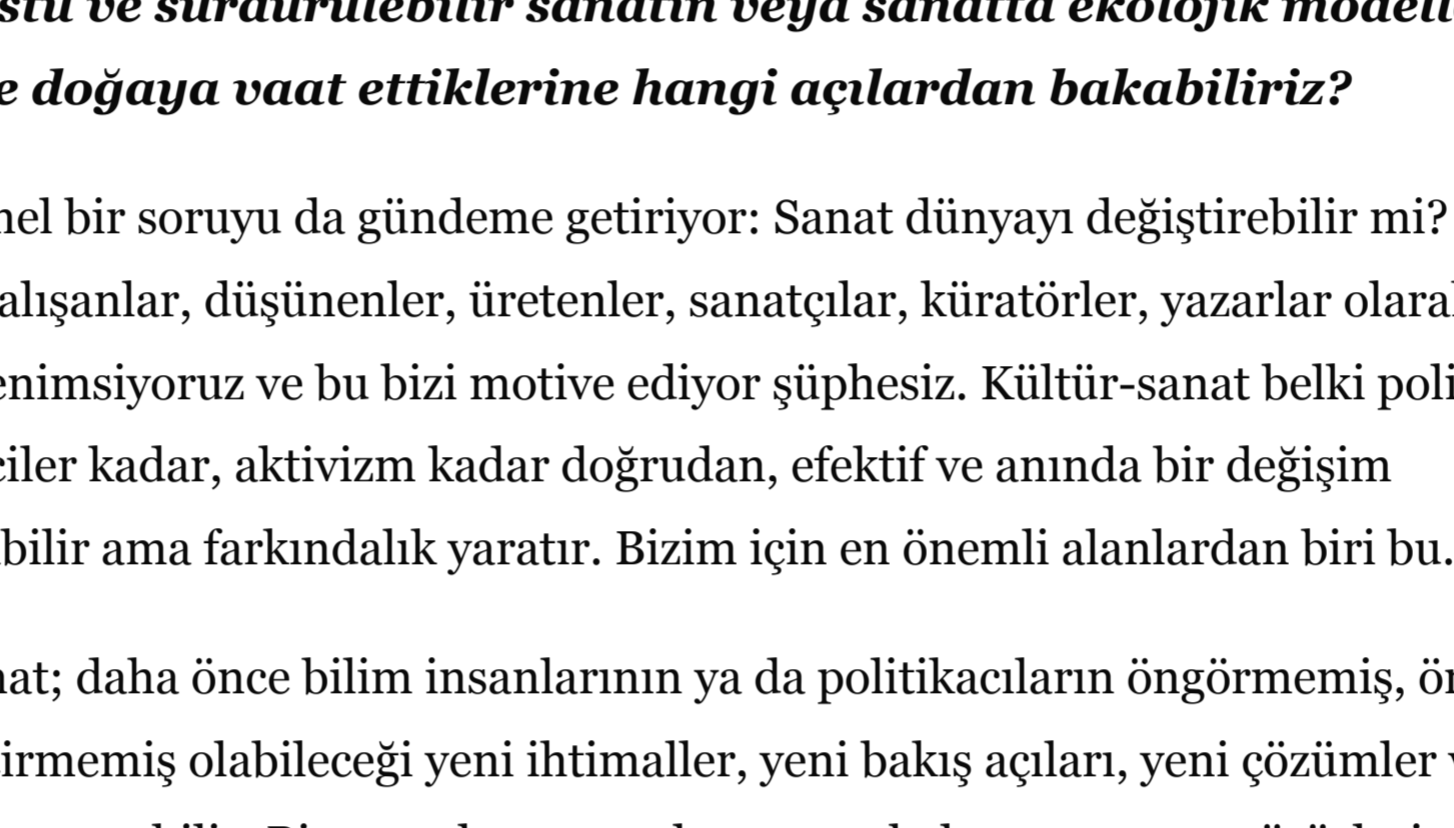
SAHA'nın direktörü Çelenk Bafra ile Dünya Hava Durumu'nu ve iklim kriziyle mücadelede sanatsal farkındalığı konuştum. Buyurun, iklim yanıt vermenin alternatif yollarını birlikte arayalım.

Dünya Hava Durumu Ağı nasıl kuruldu ve SAHA Dünya Hava Durumu Ağı'na nasıl dahil oldu?

Dünya Hava Durumu Ağı; 2019 yılından beri kimisi başından beri sürece dahil olan, kimisi süreçte yollarını ayıran, kimisi ise sürece biraz daha ileriki aşamalarda katılan, bugün geldiği noktada ise 28 farklı partnerin oluşturduğu bir ađ. Dolayısıyla bu ađ uzunca bir süredir aslında kuruluyordu ve diyalog devam ediyordu. Bütün karar süreçlerini demokratik bir biçimde, ortaklaşa aldık ama ön ayak olan kuruluşlar içinde Londra merkezli Artangel'i yine de gündeme getirmek isterim. Böyle bir programı hayata geçirmek için ortakların oluşturduğu havuzla bir kaynak yaratmamız gerekti. O kaynağı ortak projeler yürütmek, ortak bir web sitesi oluşturabilmek için Artangel bünyesindeki arkadaşlarla oluşturduk.

"Böyle bir ađ kimler katkıda bulunabilir? Nasıl bir program yapmalıyız? İklim krizine nasıl cevaplar vermeliyiz?" sorularını sorarken özellikle sunu benimsedik: Baktığımız zaman uluslararası ağlar ağırlıklı olarak Küresel Kuzey diyebileceğimiz, Batı diyebileceğimiz, daha gelişmiş olan ülkelerde ve topluluklarda ortaya çıkıyor. Bizse böyle bir ağı oluştururken hakikaten dünyanın farklı noktalarından farklı ölçeklere sahip kültür-sanat kurumlarını bir araya getirmeye çalışın bir yaklaşımı benimsedik.

Herkes kendi bildiği coğrafyaya yakın coğrafyalardan başka ortaklar da önerdi örneğin. Döniüp her zaman listemize baktık. "*Dünyanın hangi köşesi eksik?*" Bunları biraz değerlendirmeye çalışarak gezegenimizi temsil etmeye çalışın bir ađ oluşturduk. Bunların içinde İstanbul ve Londra gibi büyük kentler var ama kırsal bölgeler de var. Buzullar var, küçük bir ada var, çöl bölgeleri var. Büyük ölçekli, imkânları daha yüksek olan müze gibi kurumlar varken SAHA gibi bir sivil toplum kuruluşu ya da sanatçıların bir araya gelerek oluşturdukları bir bağımsız sanat inisiyatifi de partnerler arasında.

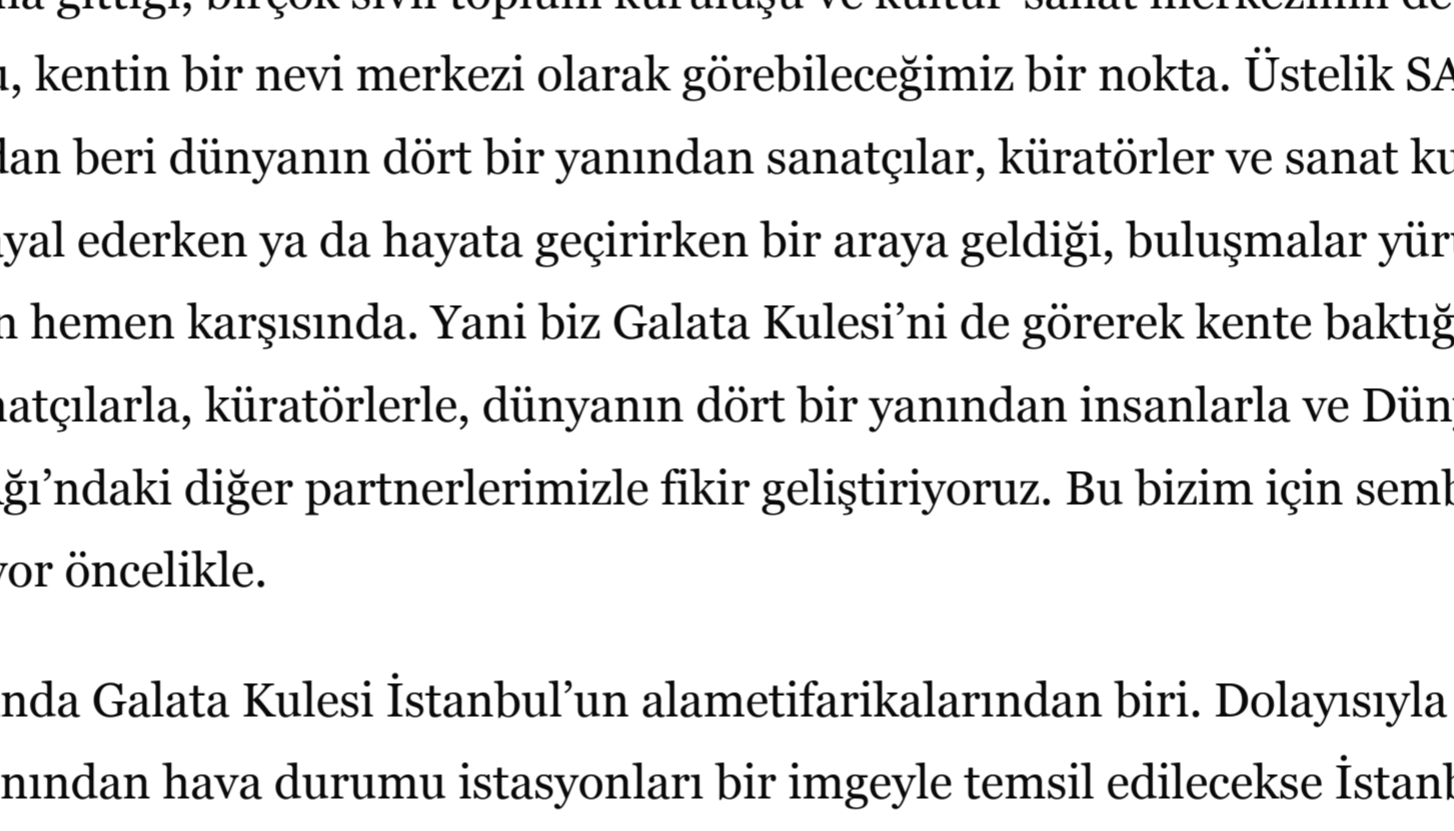
Natalia Tsoulaka, Landscapes of Energy

İklim kriziyle mücadelede sanatsal farkındalığın önemini nasıl açıklarsınız? Çevre dostu ve sürdürülebilir sanatın veya sanatta ekolojik modellerin insana ve doğaya vaat ettiklerine hangi açılardan bakabiliriz?

Bu çok temel bir soruyu da gündeme getiriyor: Sanat dünyayı değiştirebilir mi? Biz sanat alanında çalışanlar, düşünöner, üretöner, sanatçılar, küratörler, yazarlar olarak bu ihtimali benimsiyoruz ve bu bizi motive ediyor şüphesiz. Kültür-sanat belki politika kadar, karar vericiler kadar, aktivizm kadar doğrudan, efektif ve anında bir değişim yaratmayabilir ama farkındalık yaratır. Bizim için en önemli alanlardan biri bu.

Kültür-sanat; daha önce bilim insanlarının ya da politikacıların öngörmemiş, önermemiş, hayata geçirmemiş olabileceği yeni ihtimaller, yeni bakış açıları, yeni çözümler veya yeni sorular ortaya atabilir. Biz sanatta ve yazıyla mevcut bakış açısını ve görüşlerimizi yer yer alaşağı edebilmek; aynı soruna başka bir yerden bakmaya çalışıp yeni bir perspektif ekleyebilmek, yer yer çözümleri üretirken yer yer de farklı soruları ortaya atıp gündeme taşıyabilmek istiyoruz. Bu çok değerli ve sanat alanında da uzun süredir tartışılan bir alan.

Küresel iklim krizi aciliyet kazandıkkça güncel sanat gibi toplumsal, politik ve hayata dair meseleleri öncelikli olarak irdeleyen bir alan da en acil, en öncelikli, en yaygın meselelerinden birine dönüştü. Bu alanda çalışın pek çok insan var. Bunlar belki görsel sanatlar eğitiminden ve arka planından geliyorlar ama yine günümüz sanatının en önemli özelliklerinden biri olan farklı disiplinlerden insanlarla bir arada iş üretmek, bir arada düşünerek işler ortaya koymak çok yaygın bir şekilde ortada. Dolayısıyla sanatçıların pek çoğu bilim insanlarıyla, politika ve aktivizm alanından insanlarla, iklim krizinin etkilediği farklı topluluklarla bir arada, onlardan öğrenerek işler ortaya koyup çıkartıyorlar. Bu da en kıymetli yönlerinden biri.

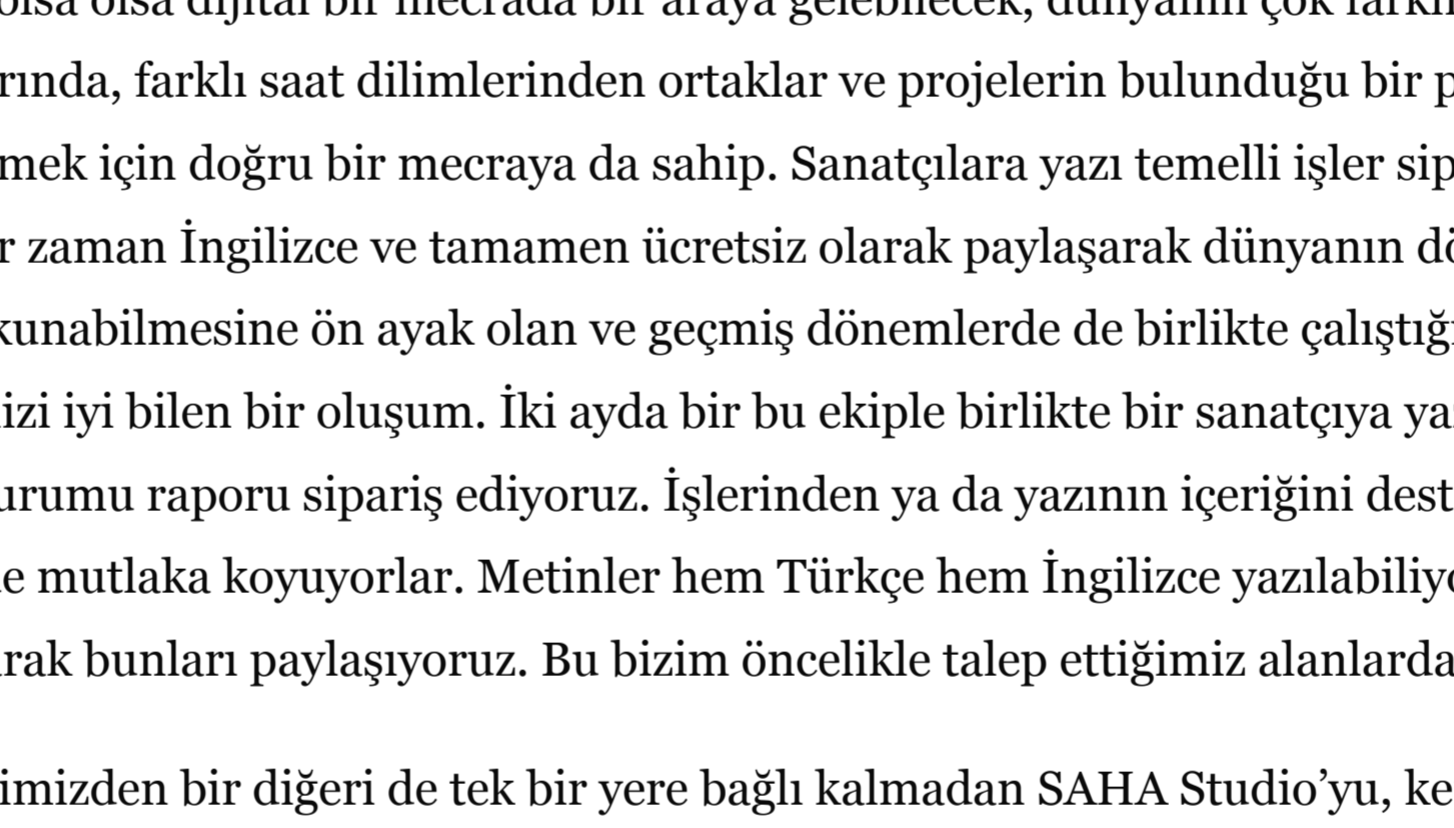

İñigo Aguayo, Artingenium

Ağın Türkiye'deki hava durumu istasyonunun Galata'da olması sizce neleri simgeliyor? Gözetleme kulesi işlevi görmüş ve İstanbul'un imza yerlerinden biri olağelmış bir noktadan gözlem yapmak ve üretmek hakkında ne düşünöyorsunuz?

Bizim için metafizik bir gözlem kulesi Galata Kulesi. İçinde bulunduğumuz bağlam ve meselelere dair mecazi hava durumu raporları sunduğumuz ya da yetkinliğine sahip küratörler, yazarlar olarak hava durumunu raporlama yetkisine ya da etkinliğine sahip değil ama durum tespiti yapabilir, sanat yoluyla geleceğe dair tahayyüllerde bulunabiliriz. Bursi benim ve bu alanda çalışın pek çok insanın Açık Radyo'nun stüdyolarına gittiği, birçok sivil toplum kuruluşu ve kültür-sanat merkezinin de bulunduğu, kentin bir nevi merkezi olarak görölebileceğimiz bir nokta. Üstelik SAHA'nın 2011 yılından beri dünyanın dört bir yanından sanatçılar, küratörler ve sanat kurumlarıyla işbirliği hayal ederken ya da yanına geçirenler SAHA'ya geldiği, buluşmalar yürüttüğü merkezinin hemen karşısında. Yani bir Galata Kulesi'ni de gördük kente baktığımız bir ofisten sanatçılarla, küratörlerle, dünyanın dört bir yanından insanlarla ve Dünya Hava Durumu Ağı'ndaki diğer partnerlerimizle fikir geliştireyoruz. Bu bizim için sembolik bir değer taşıyor öncelikli.

Aynı zamanda Galata Kulesi İstanbul'un alametifarikalarından biri. Dolayısıyla dünyanın dört bir yanından hava durumu istasyonları bir imgeyle temsil edilecekse İstanbul'u çağrıştıracak çok güçlü, hafızalarda yer edinmiş ikonik bir yapı olan Galata Kulesi buna çok uygun. Sadece tarihi mirasımızda İstanbul'u temsil eden sembolik bir yapı değil; hakikaten yüzlerce yıl önce hava durumu ve yangınları dahil olmak üzere durum tespiti yapmak, gözlemlemek, gözlemek için inşa edilmiş bir kule. Bugün de çeşitli restorasyonlardan öğnen değişimesine rağmen aynı yerden bakıyor, dolayısıyla bu restorasyonun şahidi, onun belleğine sahip bir yer. Ve her zaman da pek çok sanatçının, yazarın, düşünürün imgeleminde yer almış; oradan bakarak düşündürmüş, esin kaynağı olabilmış bir yer.

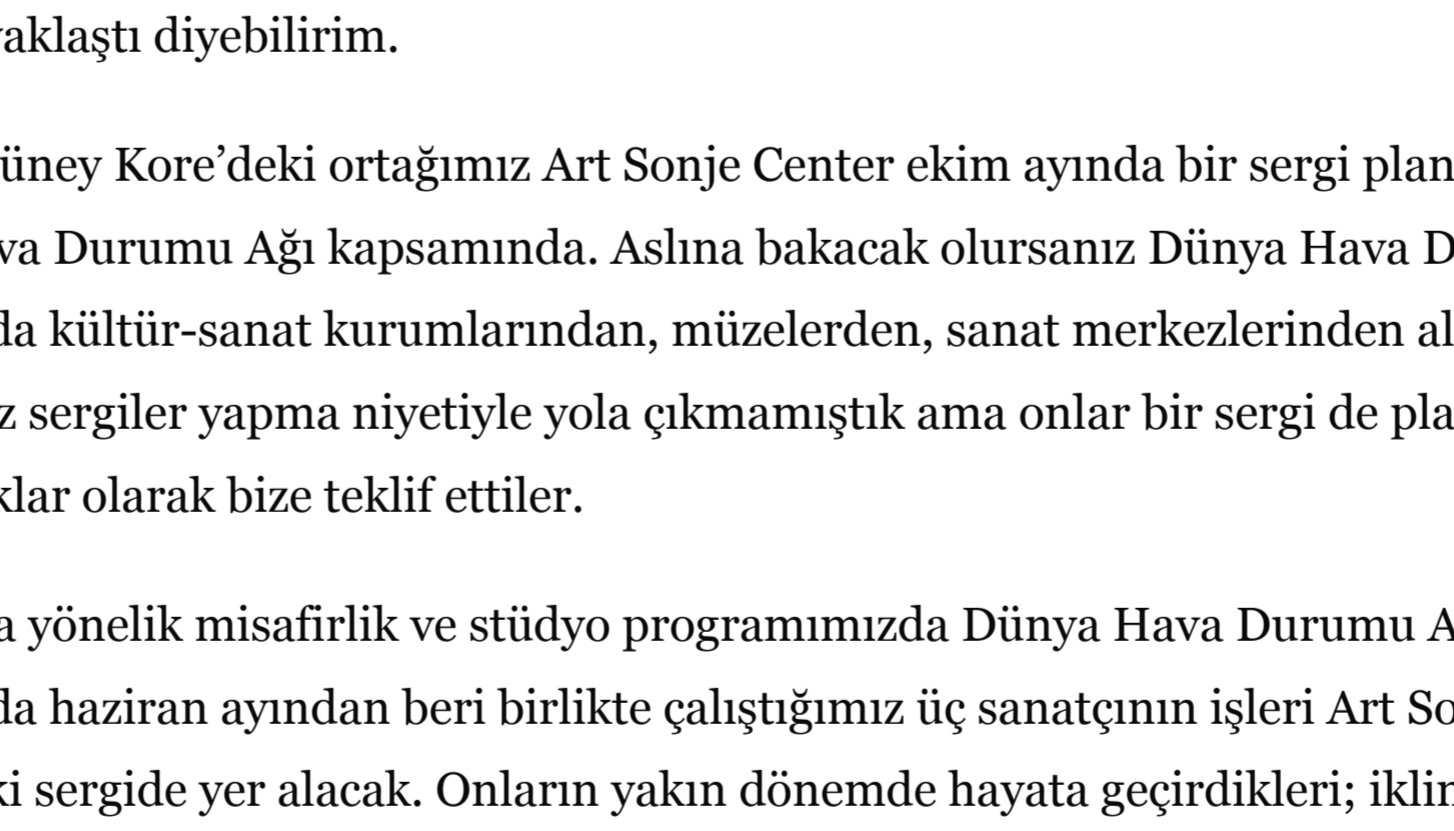
Rizgarla, Merve Ünsal (Fotoğraf: Kağan Kaygusuz)

Açık Dergi'ye konuk olduğunuz bölümde tasarımı dilinden ağın adına, önceliklerinden içeriğine kadar kararların büyük çoğunluğunun ortak alındığını belirtöyorsunuz. Pek SAHA'nın burada nasıl talepleri ve beklentileri oldu?

Yazı-edebiyat ve görsel sanatlar alanı olmak üzere iki temel aksın olduğu baştan söylendi bize. Biz de bu planlamayı yaparken bağımsız sanatçı inisiyatifi olan m-est.org'la projeler geliştirmek istediğimiz öyledik. Biz de doğrudan sanatçılara iş siparişi vermekten önce sanatçılarla çalışınmakta olan ve bizim de çalıştığımız bağımsız bir sanat platformuyla yola koyulmayı tercih ettik. Bence bu Dünya Hava Durumu Ağı'nın ruhuna ve genel metodolojisine de çok uygun bir yaklaşımdı.

m-est.org olsa olsa dijital bir mecrada bir araya gelebilecek, dünyanın çok farklı coğrafyalarında, farklı saat dilimlerinden ortaklar ve projelerin bulunduğu platforma içerik üretmek için doğru bir mecraya da sahip. Sanatçılara yazı temelli işler siparişi eden, bunları her zaman İngilizce ve tamamen ücretsiz olarak paylaşarak dünyanın dört bir yanından okunabilmesine ön ayak olan ve geçmiş dönemlerde de birlikte çalıştığımız, bizim projelerimizi iyi bilen bir oluşum. İki ayda bir bu eklele birlikte de dünya sanatçı yazı temelli bir hava durumu raporu siparişi ediyoruz. İşlerinden ya da yazının içeriğini destekleyecek görseller de mutlaka koyuyorlar. Metinler hem Türkiye hem İngilizce yazılıyor ama bir iki dilli olarak bunlara paylaşıyor. Bu bizim öncelikli talep ettiğimiz alanlardan biriydi.

Önceliklerimizden bir diğer de tek bir yere bağlı kalmadan SAHA Studio'yu, kent içindeki farklı noktaları veya İstanbul'un kendisini de bir istasyon olarak kullanılabilecek projelere imza atabilmektir. Bu açıdan da esneklik gösterdiler. Buna benzer yaklaşımlarda bulunan başka ortaklarımız da oldu.

İki Kapı Arasında Yazın Bağlanmak, Yasemin Nur

Ağdaki diğer kuruluşlarla iletişiminiz devam ediyor mu? Ağın sağladığı kolektif bir aradalığın ortak bir amaç dışında etkinlik, proje ve sanat yapıtlarında da temsilileri oluyor mu?

Ağın en büyük öncelikleri coğrafî dağılığ ve kurumların zaten bu alanda bir farkındalıkla, iklim krizini mesele edinmişlikleri ömsen. Birbirine yakın coğrafyalarda olan ya da yakın çalışma modellerine sahip kuruluşlar önceden birbirlerini tanyordu ya da daha çok yaklaştı diyebiliriz.

Örneğin Güney Kore'deki ortağımız Art Sonje Center ekim ayında bir serđi planlıyor Dünya Hava Durumu Ağı kapsamında. Aslına bakacak olursanız Dünya Hava Durumu Ağı kapsayamda kültür-sanat kurumlarından, sanat merkezlerinden alışkın olduğumuz serđiler yapma niyetiyle yola çıkmamıştık ama onlar bir serđi de planladılar ve bunu ortaklar olarak bize teklif ettiler.

Sanatçılara yönelik misafirlik ve stüdyo programımızda Dünya Hava Durumu Ağı kapsamında haziran ayından beri birlikte çalıştığımız üç sanatçının işleri Art Sonje Center'daki serđine yer alacak. Onları yakın dönemde hayata geçirdikleri; iklim krizine, hava durumuna, ekolojik meselelere cevap verecek nitelikteki video, dijital sanat, sanatçı kitabı gibi işlerinden bir seçki yapmayı planlıyoruz. Bu çok net bir örnek.

Dünya Hava Durumu Ağı'nın ana ortaklarından olan bir çok iyi bir yazı var: *London Review of Books*. Burada İzzet Finkal İstanbul üzerine yayın yaptı. Sayısı kutlamış. Onlar başka projeler geliştirmeyi planlıyorlar. Geçtiğimiz yıl 1000. sayısını kutlamış bir oluşumdan bahsediyoruz. Onlarla Dünya Hava Durumu Ağı'nın kendi dijital izlenesinin ötesine geçecek, belki sonrasında da devam edecek başka içerikler planlıyoruz. Bunlar Dünya Hava Durumu Ağı'nın formatında olması gerekmeyen ve ağın öngördüğü bir yıllık program süresini de aşacak, onun ötesine geçecek nitelikte içeriklere dönüştücek diye umuyoruz.

İngiltere'den Artangel çok fazla toplantıyla ve bol bol soru sorarak bu oluşuma ön ayak olmuş. Zaten dönüşüm için yol haritası oluşturmak devamlı sorular sorarak ve cevaplar arayarak mümkün. Sizce sanatçılar, sanat kuruluşları hangi soruları sormalı?

Sizin sorduğunuz bu soruyu sormalı bir kere. Sanatçılar olarak biz şimdiye kadar sorulmayan ya da sorulduğu halde hasırlı edilen, cevapsız bırakılan, çözümsüz bırakılan sorular da yeniden gündeme getirmeliyiz. Yani "Hangi soruları sormalıyız?" sorusu sanatçının soracağı ilk soru bu anlamda.

Sanatın yapabileceği en önemli şeylerden biri bu çünkü eleştirel düşünönceyle yaklaşmak durumundayız. Baktığımız zaman günümüzde iklim krizini kabul etmeyen belki marjinal bir azınlık kaldı. Hemen herkes bir kriz içinde olduğumuzu, bir sorun yaşadığımızı kabul eder durumda ve herkes de buna çözüm üretiyor gibi duruyor. En büyük endüstri kuruluşlarından hükümetlere, çocukların oluşturduğu iklim kulüplerinden aktivist sivil toplum örgütlerine herkes, her kuruluş bu konuyu sahiplenmeye çalıştđı, buna çözüm ürettiği iddiasında. Ama bunların ne kadar samimi, derinlikli, hakikaten buna çözüm üretebilecek kapasiteye sahip? Bence asıl tartışma konularından biri bu.

Dünya Hava Durumu Ağı olarak bizim iklim krizini çözmek, dertlere deva olmak gibi bir iddiasımız yok. Ama yeni sorular sorulabileceği, sanat perspektifiyle başka açılar yaratılabileceği ve birbirimizden öğrenebileceğimiz öngörüstüyle böyle bir seye başlamış durumdayız. Dolayısıyla sanatçılar da Dünya Hava Durumu Ağı da yaklaşım olarak bir arada, farklı disiplinlerle, farklı bakış açılarıyla, farklı meselelerin belki de aslında ortak çözümlerinin bulunabileceği niyetiyle kolektif bir bakış açısıyla yola çıktı. İşte bu kolektif bakış açısı yepyeni sorular sorup ortaya çıkartabilir ya da şimdiye kadar sorulduğu iddia edilen soruların aslında altının ne kadar boş, ne kadar yanlış ya da ne kadar samimiysiz olduğunu belki göz önüne serebiliriz.

Dönüşüm için yol haritası

Sunrise: Summer Solstice at Enoura Observatory, Hiroshi Sugimoto

İklim krizine yanıt vermenin şüphesiz birbirinden farklı yolları var. Bu yolların çeşitlenmesi, farklı sesleri duyurabilmemiz ve alternatiflere yönelmek haritamızı zenginleştirir de çözüm bundan ibaret değil. Gördüklerimizi anlamlandırmayı dönüştürmeyi sağlayabilmemiz ancak dayanışmayla ve kolektif bir aradalıkla mümkün. Çoğu zaman sanatçıların ve düşünürlerin öncüllük ettiği samimi sorular sorma cesareti tek başına yeterli olmasa da iyi bir başlangıç. Yolun devamında ise sorulara cevap ararken şeffaf olup sorumluluk alabilmek, direkt ve somut etkileri olabilecek konumdakilerle işbirliği yapabilmek gerekiyor.